

tics els qui deien *fràre*: així ho tinc anotat d'Almassora i de Morvedre; segurament perquè totes dues formes són conegudes de tothom, i la gent senzilla, tenint consciència del caràcter més antic i refinat de la forma *frare*, tenien punt a dir aquesta davant un forastei com jo, mentre que alguns de més il·lustrats que ho haurien sentit criticar (potser per gent estúpida del Princ. que fan burla de pronúncies valencianes), insistien a pronunciar-ho en la forma més local, quan estaven en presència d'un barceloní (que podien témer pertanyent a aquella mena de ximplers). El cas és que a Bétera també insistien a dir «la Taula dels *fràres*», i a Vila-real fins i tot pretenien, a propòsit de «la Masà 'ls *fràres*», que allí no diuen *flare*.

Però *flare* sento també en altres llocs (no sols a la terra de l'Ebre, on és excepcional d'oïr *fràre*, com m'asseguraven a la Palma, 1935, que ells ho diuen així, probablement pel mateix fet observat en els valencians); sobretot, sens dubte, en català occidental, on això és corrent fins als Alts Pirineus (Esterrí d'Àneu, 1959), i també allí s'observa la concurrència de formes, totes dues a Castelló de Farfanya, *flàre* l'informant jove a Lladurs, *fràre* allí mateix el vell. Passat el territori cat. or. on *fràre* és més o menys general, la forma dissimilada torna a pendre força dèll de l'Albera: a Banyuls de la Marenda em parlen dels *flàres* del convent de Sant Antoni, i del *Rec dels Flàres* a les Elmes; en el vessant Nord del Canigó *Rec dels flàres* i Mas del *Flarçot* (a Fullà, 1959), a Oleta *Pont del flàre* o dels *flàres*.

És quasi infinit el nombre de les accs. translàtiques, p. ex. les botàniques (*frares* 'Ceratocaly macrolepis Coss.', Serradell, *Sota Terra, Club Munt.* I, 127); deuen tenir caràcter naturalístic o físic les dues add. que féu EFontserè al seu *DOrt.*: *frare* = «fr. *coque*», i *cap de frare*; això últim potser referint-se a la forma de podar radicalment els arbres que Coromines anomena «en corona de frare» (*Les Llàgrimes de Sant Llorenç*, veg. *ESCATIR*).

Però sobretot es repeteix pertot arreu l'anomenar *frare*, per comparació, una roca prominent o algun altre objecte topogràfic semblant, per comparació amb la silueta quasi-cilíndrica i monolítica que ofereix de lluny un frate cofat de cogulla i embolcat amb el seu hàbit: «El *Flare*» NL a Figuerola del Camp (si no és NP), «El *flà* 's Cabotes» nom d'un morret a Penàguila, «El primer, el segon i el tercer *flàre*» tres senyes de pescadors que es destaquen a la carena de les Corberes vista des del Barcarès (igual, però amb *fràre* a les muntanyes de Blanes-Vidreteres vistes des de St. Pol); un *frare* «una monjoia», *CostManc.* (II, s. v.); *frare* 'espècie de columna ciclòpia dalt d'un penyal' a Menorca (Camps Merc., *Folk.* II, 62), parlant d'Albranca; i d'altres llocs *Rev. Men.* (IX, 33-8); «un *flàre* o *flarçot*», 'espècie de pallar que fan amb canyes' a Cullera (1962).

DERIV.: *Frarer*: a Cullera la força de l'antic monestir havia estat tan absorbent que vingué un dia que la major part de la població estava dividida en dos bàndols potentíssims: *els flarçeros* i *els kapelaners* (em

contaven els suecans, el 1962) segurament perquè els rebels a l'absorció monacal devien haver hagut de cercar la protecció dels capellans (allí, com pertot, poc amics de sotmetre's a la tirania del fraram, que ells ja no tenen necessitat de témer). *Fraret*, nom que donen, en els estanyes del delta, els caçadors del Llobregat a cert ocell de les maresmes, que en altres indrets anomenen *pebret* o *fredeluga* (1932); mentre que a Benissa els *flarçets* són una espècie d'escarabat volador (1962).

Fraresca (Vic, CaCandi, *MiscHiCat.* II, 429) és la 'legítima paterna', i amb aquesta forma, o variants fonètiques com *frairesca*, ho trobem, sobretot en cat. occid., des des princ. S. XIII (*fraresca* en doc. ribagorçà de 1237, citat a *aubiatge AVI, BABL VII*, 178), *frarresca* en un doc. d'allí mateix, de 1221 (Martín Duque, *Docs. de Ovarra*, 167.6, 167.13), «legítimas et *freriscas*, aut partes --- daturas et assignaturas filiis» (amb variant *fratrisca* en un privilegi de confirmació) en una escriptura d'Àger de 1287 (Porcioles, *F. de la Vall d'Àger*, 43); «si la un dels germans guanyarà alguna cosa ab los béns paternals ---, après de la mort del pare --- tot guayn que n farà és tengut --- que --- meta en comú ab los béns paternals, e que sia partit --- per *frayresca* --- e axí bé cascú ne deu --- aver sa part e sa *frayresca* axí com eyl», *CostTort.* (ed. Ol., 270): explicable perquè és la quantitat que l'hereu ha de pagar als seus *fraves* o sigui germans menors. En les *VidesR*, però, significa 'fraternitat, conjunt de germans': «oh cant benydrada *frayresca* ---!», f° 126r1, n. 3, trad. ll. *germanitas*.

Confrare [1298]; *confrare llavorant* 'obrer sindicat i amb feina' i *confraria* 'gremi' en docs. barcelonins dels Ss. XVI-XVII, veg. en Careta, *Dicc. Barbr.*, s. v. *laborant*; el castellà, en aquest compost, ha conservat la forma genuïna *co-fradre*, o *cofrade* amb dissimilació; però aragonès *kofádre* amb dissimilació en sentit oposat.¹ El derivat abstracte *confraria* té formidable desenrotllament social, sobretot com a institució de gremis, a la nostra Edat Mitjana i segles baixos, i el trobem ja com a *confradria*, dos cops en un doc. de 1096, *confradia* en un de 1129 (Bast.-Bass., s. v.) i *confraria* 'corporació de veïns' en un de 1185 (ibid.); en val. vg. és *konfrieria* per ultracorrecció del sufix *-aria* (forma antiga i etimològica del sufix d'abstracte *-eria*): MGadea, *T. del Xè I*, 277; *Lloma de la ~*, a Castellfort, on es veuen encara ruïnes dels casalicis d'un convent, 1961. En un doc. de Vilagrassa de 1185 és una institució civil que Matias Pallarès qualifica de «hermandad o confraternidad de nobles» (*Bol. Hi. Geogr. del B. Aragón I*, 31). *Confratria*, *confrairia*. *Confraressa*.

Afrarar-se, *afrarat*; es continua en el gascó començar «*afflairà-s*: s'unir, se pacifier» (Dupleich, *Le patois de St. Gaudens*). *Anti-frarenc*. *Desfrarar*; *desflarat*. *Enfrarar*; *enfrarat*.

Frarada. *Fraram*. *Fraregàs*. *Frarenc*. *Frare*; *frareria*. *Fraresc*. *Fraressa*. *Frarí*. *Fraria*. *Frarim*. *Fraró*. *Frarot*. *Frarum*; *frarumer*.

Fratern [c. 1480, R. de Corella], pres del ll. *frater-*